

УДК 343.131

Н. П. Сиза*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри правосуддя**(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)*

**ПОВНОВАЖЕННЯ СЛІДЧОГО СУДДІ
ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ**

Необхідність охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження в Україні, а також забезпечення неупередженого та ефективного розслідування зумовлюють розробку та запровадження нових правових інститутів для вдосконалення системи кримінальних процесуальних гарантій.

Для сприяння реалізації зазначених завдань Кримінальний процесуальний кодекс України, прийнятий 13 квітня 2012 року (далі – КПК 2012 року), вводить у сферу вітчизняного кримінального процесу нового процесуального суб'єкта – слідчого суддю, на якого покладає повноваження по здійсненню судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні (п. 18 ч. 1 ст. 3).

Питання процесуального статусу слідчого судді та предмету судового контролю у кримінальному процесі досліджували відомі українські та зарубіжні вчені, зокрема: В. Д. Бринцев, І. В. Гловюк, Ю. М. Грошевий, О. А. Губська, О. Є. Діденко, С. В. Єськов, О. П. Клименко, М. М. Ковтун, В. Т. Маляренко, М. А. Погорецький, В. О. Попелюшко, Ю. В. Роціна,

М. І. Сірий, Ю. В. Скрипіна, О. С. Ткачук, А. Р. Туманянц, О. Г. Шило, В. В. Шимановський, С. Г. Штогун та інші.

У роботах зазначених авторів досить ґрунтовно розроблені питання поняття, предмету, меж судового контролю у кримінальному процесі, а також теоретичні основи процесуального статусу судді, досліджено історичні та порівняльні аспекти правового інституту слідчого судді.

Метою цієї статті є: на основі вивчення доктринальних поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених, системного аналізу норм КПК 2012 року та інших нормативних актів визначити і класифікувати повноваження слідчого судді у кримінальному процесі України, а також з'ясувати проблемні питання забезпечення дотримання прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні при здійсненні судового контролю.

Перш за все слід звернутися до питання узгодженості з конституційними положеннями статусу слідчого судді, на якого згідно з КПК 2012 року покладено повноваження по здійсненню судового контролю під час досудового розслідування. На проблему визначення суб'єкта реалізації судових повноважень у досудовому кримінально-процесуальному провадженні звертала увагу І. В. Гловюк [1, с. 49-50]. Аналізуючи і порівнюючи норми Конституції України та КПК 1960 року вчена робить висновок, що судові повноваження у досудовому провадженні, згідно з чинним на той час кримінально-процесуальним законодавством України, здійснювалися судом і суддею.

Запровадження нормами КПК 2012 року нового процесуального суб'єкта, уповноваженого на здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, – слідчого судді, – також потребує відповідного аналізу щодо узгодження його статусу з конституційними положеннями. Так, згідно з Конституцією

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

України: арешт та тримання під вартою особи можливі не інакше як за вмотивованим рішенням суду (ч. 2 ст. 29); для проведення огляду чи обшуку в житлі або іншому володінні особи потрібне вмотивоване рішення суду (ч. 1 ст. 30); винятки щодо таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом (ст. 31); кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ч. 2 ст. 55).

За КПК 2012 року запобіжні заходи, зокрема і тримання під вартою, застосовуються: під час досудового розслідування – слідчим суддею за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або за клопотанням прокурора, а під час судового провадження – судом за клопотанням прокурора (ч. 4 ст. 176). Згідно з ч. 1 ст. 233 КПК 2012 року, проникнення до житла чи іншого володіння особи можливе на підставі ухвали слідчого судді. Це стосується таких слідчих (розшукових) дій як: обшук, огляд, слідчий експеримент, що проводяться у житлі чи іншому володінні особи. Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи як негласна слідча (розшукова) дія також проводиться на підставі ухвали слідчого судді (ч. 4 ст. 267). Втручання у приватне спілкування здійснюється за ухвалою слідчого судді (ч. 1 ст. 258). Різновидами такого втручання є негласні слідчі (розшукові) дії: 1) аудіо-, відеоконтроль особи; 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції; 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем. У статтях 303-308 КПК 2012 року передбачено оскарження визначеного законом переліку рішень, дій чи

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування до слідчого судді місцевого суду.

Таким чином новий КПК 2012 року визначає слідчого суддю як суб'єкта, який під час досудового розслідування вирішує питання, пов'язані з обмеженням конституційних прав і свобод осіб, та розглядає скарги на рішення, дії чи бездіяльність у кримінальному процесі.

За своїм статусом слідчий суддя є суддею місцевого чи апеляційного суду. У зв'язку з прийняттям КПК 2012 року внесено зміни і доповнення до Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI "Про судоустрій і статус суддів" [2], зокрема, частиною 5 ст. 21 передбачено, що слідчий суддя обирається зборами суддів місцевого суду із складу суддів цього суду на строк не більше трьох років і може бути переобраний повторно. Слідчий суддя не звільняється від виконання обов'язків судді першої інстанції, проте здійснення ним повноважень із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення.

Окрім того, статтею 247 КПК 2012 року передбачено здійснення повноважень слідчого судді стосовно розгляду клопотань про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій головою чи за його визначенням іншим суддею Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування.

Таким чином слідчий суддя організаційно і функціонально належить до судового органу і, здійснюючи повноваження з судового контролю, діє від імені суду, що узгоджується з наведеними положеннями Конституції України.

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkru.pdf>.

На слідчого суддю поширюють дію положення ст. 32 КПК 2012 року щодо визначення територіальної підсудності та норми, які визначають статус суду.

Слідчий суддя, здійснюючи свої повноваження під час кримінального провадження, як і інші службові особи органів державної влади зобов'язаний неухильно додержуватися вимог законодавства та сприяти реалізації засад кримінального провадження. Про це безпосередньо зазначено у статтях Глави 2 "Засади кримінального провадження" КПК 2012 року.

На основі аналізу норм Глави 4 "Докази і доказування" можна стверджувати, що слідчий суддя є суб'єктом доказування, який уповноважений для встановлення наявності чи відсутності фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, здійснювати оцінку доказів за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом.

Слідчий суддя, вирішуючи питання, віднесені до його компетенції, приймає рішення у формі ухвал. Оскільки норма, яка б визначала загальні вимоги до ухвали слідчого судді відсутня, за аналогією повинні застосовуватись норми, що визначають зміст ухвали суду (ст. 372 КПК 2012 року). Спеціальні вимоги щодо ухвал слідчого судді передбачено у окремих статтях КПК 2012 року: про тимчасовий доступ до речей і документів (ст. 164), про арешт майна (ч. 5 ст. 173), про дозвіл на затримання з метою приводу (ст. 190), про застосування запобіжних заходів (ст. 196), про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи (ст. 235), про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії (ч. 4 ст. 248).

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

Дискусійним у юридичній літературі є питання про правову природу судового контролю та його співвідношення з функціями суду у кримінальному процесі.

Російський вчений І. С. Дікар'єв, розглядаючи думки різних авторів та аналізуючи нормативні джерела, обґрунтовує позицію про здійснення судом у кримінальному процесі єдиної функції – правосуддя, яка включає в себе також і контрольну діяльність суду на різних стадіях, що спрямована на забезпечення прав та свобод людини і громадянина. Здійснення судового контролю, як і правосуддя загалом, повинно відповідати вимогам законності, справедливості, моральності, а рішення, що приймаються в порядку судового контролю, повинні бути законними, обґрунтованими і справедливими, зазначає науковець [3, с. 45-51].

Відсутня єдність думок про правову природу судового контролю і серед українських учених.

І. В. Гловюк вважає, що судова діяльність у досудовому провадженні є певною, неоднорідною за своєю правовою природою, діяльністю, яка знаходить свій прояв у декількох напрямках, які є кримінально-процесуальними функціями суду, а саме: дозвільній функції, функції застосування заходів кримінально-процесуального примусу, судовому контролю. Необхідність виділення саме трьох процесуальних функцій суду (судді) вчена вбачає у різній природі напрямів судової діяльності у досудовому провадженні [4].

Проте така деталізація функцій суду під час досудового розслідування видається досить спірною, з огляду на їх призначення, засоби реалізації і співвідношення.

Для з'ясування поняття кримінально-процесуальних функцій доцільно звернутися до визначення, сформульованого В. О. Попелюшком: "під

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

процесуальними функціями необхідно розуміти закріплені в законі основоположні підсистемні види (частини, компоненти, напрямки) кримінально-процесуальної діяльності, здійснюваної різними за процесуальними інтересами суб'єктами (групами суб'єктів) процесу, з метою виконання поставлених перед ними завдань та досягнення визначених законом цілей, як завдань та цілей кримінального судочинства в цілому" [5, с. 67].

Вчений розглядає судовий контроль за досудовим слідством як одну із судових функцій, один із напрямків, видів юрисдикційної діяльності суду (судді), який має два підвиди: подальший судовий контроль, що передбачає розгляд та вирішення судом скарг на дії та рішення органу дізнання, слідчого і прокурора у визначених кримінально-процесуальним законом випадках, та попередній судовий контроль щодо застосування на досудовому слідстві чітко визначених видів (заходів) процесуального примусу, зокрема і слідчих дій та оперативно-розшукових заходів. В обох випадках судовий контроль направлений саме на забезпечення та захист основних прав та свобод громадян при здійсненні щодо них тих чи інших дій, чи прийняття тих чи інших процесуальних рішень в ході досудового слідства [6, с. 111].

Два напрями повноважень суду з контролю за досудовим розслідуванням кримінальної справи визначав і В. Т. Малярєнко: 1) за процесуальними діями (бездіяльністю) і рішеннями органу дізнання, слідчого, прокурора, якими обмежуються найбільш значимі конституційні права і свободи людини і громадянина (право: на свободу та особисту недоторканність, на судовий захист, на недоторканність житла чи іншого володіння особи, на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції чи інформації); 2) за рішеннями

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

органу дізнання, слідчого, прокурора, якими завершується провадження у кримінальній справі на досудових стадіях кримінального процесу (відмова у порушенні справи та її закриття) [7, с. 133-134].

Ю. В. Скрипіна робить висновок про специфічний характер функції слідчого судді в кримінальному процесі, який не дозволяє ототожнювати її з правосуддям та судовим контролем. У зв'язку з цим нею надано авторське визначення функції слідчого судді як забезпечення законності та обґрунтованості обмеження конституційних прав і свобод людини на досудовому провадженні по кримінальній справі. На думку автора, зазначена функція включає два основні напрямки діяльності слідчого судді: 1) охорону прав і свобод людини шляхом превенції, тобто недопущення протиправного та необґрунтованого обмеження прав людини; 2) захист прав і свобод людини, тобто їх відновлення у випадку порушення [8, с. 9].

Враховуючи загальне визначення кримінально-процесуальних функцій, як основоположних підсистемних видів (частин компонентів, напрямків) кримінально-процесуальної діяльності можна стверджувати, що забезпечення законності та обґрунтованості обмеження конституційних прав і свобод людини на досудовому провадженні по кримінальній справі охоплюється поняттям функції судового контролю у кримінальному процесі.

Пропозиції щодо запровадження посади слідчого судді в Україні для здійснення судового контролю під час досудового розслідування висловлювалися багатьма вченими. Різні думки авторів щодо можливого кола повноважень слідчого судді докладно розглянуті у статтях І. В. Гловюк [1, с. 50-52] та А. Р. Туманянца [9, с. 898-900].

Ю. В. Скрипіна, у своєму дисертаційному дослідженні запропонувала класифікацію повноважень слідчого судді на досудовому провадженні

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

відповідно до особливостей предмету його діяльності на наступні види: а) вирішення питання про застосування заходів кримінально-процесуального примусу; б) розгляд скарг на дії (бездіяльність) й рішення особи, яка провадить дізнання, слідчого та прокурора; в) розгляд подання органу дізнання, слідчого чи прокурора про проведення слідчих дій, що обмежують конституційні права людини і громадянина; г) інші процесуальні повноваження (зокрема, спрямовані на забезпечення процесуальних прав учасників кримінального провадження) [8, с. 6, 9-10, 15].

З прийняттям КПК 2012 року інститут слідчого судді у кримінальному процесі України одержав законодавче закріплення. Для здійснення судового контролю за дотриманням прав свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні слідчий суддя наділений повноваженнями щодо вирішення багатьох питань. При цьому у Кодексі відсутня окрема глава чи стаття, у якій би визначався перелік повноважень слідчого судді.

Для з'ясування кола повноважень слідчого судді, згідно з КПК 2012 року, необхідно звернутися до системного аналізу його норм.

Залежно від змісту і характеру питань, вирішення яких віднесено законом до компетенції слідчого судді, його повноваження доцільно об'єднати їх у п'ять груп:

- 1) вирішення питань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження;
- 2) вирішення питань про проведення слідчих (розшукових) дій;
- 3) вирішення питань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій;
- 4) розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування;

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

5) вирішення інших процесуальних питань, що потребують неупередженого розгляду.

До першої групи належать повноваження слідчого судді по вирішенню питань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Слід зазначити, що законодавець значно розширив предмет судового контролю у даній сфері: запроваджені нові заходи та передбачено необхідність постановлення ухвали слідчого судді для застосування заходів забезпечення кримінального провадження під час досудового розслідування, за винятком передбачених Кодексом випадків.

Таким чином КПК 2012 року (Розділ II) надає повноваження слідчому судді щодо вирішення питань про застосування таких заходів забезпечення кримінального провадження: судового виклику (ч. 1 ст. 134); приводу (ч. 2 ст. 140); грошового стягнення (ч. 2 ст. 144); тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом (ч. 2 ст. 148) та продовження його строку (ст. 153); відсторонення від посади (ч. 2 ст. 154) та продовження його строку (ст. 158); тимчасового доступу до речей і документів (ч. 2 ст. 159); арешту майна (ч. 2 ст. 170); запобіжних заходів (особистого зобов'язання, особистої поруки, застави, домашнього арешту, тримання під вартою (ч. 4 ст. 176)); затримання підозрюваного, обвинуваченого з метою його приводу (ч. 2 ст. 187); покладення на підозрюваного, обвинуваченого при застосуванні запобіжних заходів обов'язків, передбачених ч. 5 ст. 194.

До заходів забезпечення кримінального провадження, питання про застосування яких належить до повноважень слідчого судді необхідно також віднести заходи, що передбачені в інших розділах КПК 2012 року: передання неповнолітнього підозрюваного під нагляд (ст. 493), поміщення особи в приймальник-розподільник для дітей (ч. 4 ст. 499), тимчасовий

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

арешт (ст. 583); тримання під вартою (екстрадиційний арешт) для забезпечення видачі особи (ст. 584); інші запобіжні заходи для забезпечення видачі особи на запит іноземної держави (ст. 585).

Без ухвали слідчого судді, згідно з КПК 2012 року, можуть бути застосовані лише кілька заходів забезпечення кримінального провадження: виклик слідчим, прокурором (ст. 133), тимчасове вилучення майна (ст. 167, 168) та затримання (ст. 207-213).

Таке розширення предмету судового контролю при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження можна вважати позитивним кроком для забезпечення прав, свобод та законних інтересів осіб.

До другої групи повноважень слідчого судді належить вирішення питань про проведення слідчих (розшукових) дій у визначених КПК 2012 року випадках: допиту свідка чи потерпілого в судовому засіданні, за клопотанням сторони кримінального провадження (ст. 225); обшуку житла чи іншого володіння особи (ч. 2 ст. 234); огляду житла чи іншого володіння особи (ч. 2 ст. 237); слідчого експерименту, що проводиться в житлі чи іншому володінні особи (ч. 5 ст. 240); примусового залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи (ч. 3 ст. 242); доручення проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам за клопотанням сторони захисту (ч. 3 ст. 243, ст. 244); примусового відбирання біологічних зразків для експертизи (ч. 3 ст. 245); направлення особи до медичного закладу для проведення психіатричної експертизи (ч. 2 ст. 509).

Поширення судового контролю на рішення про проведення слідчого експерименту в житлі чи іншому володінні особи, примусового відбирання біологічних зразків для експертизи, а також надання сторони захисту права

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

звернутися з клопотанням до слідчого судді про надання доручення про проведення експертизи є важливими новелами, спрямованими на посилення гарантій конституційних прав особи та розширення змагальних засад.

Разом з тим, до повноважень слідчого судді також необхідно було б віднести вирішення питання про проведення примусового освідування особи, оскільки зазначена слідча (розшукова) дія значно обмежує конституційне право на особисту недоторканність.

Концептуальною новелою КПК 2012 року є введення негласних слідчих (розшукових) дій до сфери кримінального процесу. Повноваження слідчого судді для вирішення питань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, як уже зазначалося, надаються голові чи за його визначенням іншому судді Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування (ст. 247).

До негласних слідчих (розшукових) дій для проведення яких потребується дозвіл слідчого судді КПК 2012 року відносить: втручання у приватне спілкування (ст. 258), різновидами якого є: 1) аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260); 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції (ст. 261, 262); 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263); 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268); спостереження за особою (ст. 269); контроль за вчиненням злочину, якщо при цьому виникає необхідність тимчасового обмеження

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

конституційних прав особи (ч. 8 ст. 271); негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274).

Наступна група повноважень слідчого судді пов'язана з розглядом скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування. Об'єктами оскарження, згідно з ч. 1 ст. 303 КПК 2012 року, є:

1) бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення, у неповерненні тимчасово вилученого майна згідно з вимогами статті 169 КПК, а також у нездійсненні інших процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений КПК строк;

2) рішення слідчого, прокурора про зупинення досудового розслідування;

3) рішення слідчого про закриття кримінального провадження;

4) рішення прокурора про закриття кримінального провадження;

5) рішення прокурора, слідчого про відмову у визнанні потерпілим;

6) рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки;

7) рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій;

8) рішення слідчого, прокурора про зміну порядку досудового розслідування та продовження його згідно з правилами, передбаченими главою 39 КПК.

Наведений перелік об'єктів оскарження під час досудового розслідування свідчить як про розширення предмету судового контролю, так і його звуження щодо окремих питань, порівняно з КПК 1960 року.

Вперше у кримінальному процесуальному законодавстві з'являється норма, що передбачає оскарження бездіяльності. Питання про розмежування адміністративної і кримінальної юрисдикції щодо розгляду скарг на протиправну бездіяльність суб'єкта владних повноважень, який не прийняв жодного з рішень згідно з ст. 97 КПК України 1960 року за заявою чи повідомленням про вчинення злочину було предметом наукових дискусій та неоднозначно вирішувалось у правозастосовній діяльності. За зверненням громадянина Осетрова С.В. у справі про оскарження бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо заяв про злочини Конституційний Суд України у Рішенні від 14 грудня 2011 року № 19-рп/2011 надав офіційне тлумачення, що скарги осіб стосовно прийняття рішень, вчинення дій або допущення бездіяльності суб'єктом владних повноважень щодо заяв і повідомлень про вчинені або підготовлювані злочини суди повинні розглядати і вирішувати у кримінальному судочинстві [10]. У КПК 2012 року оскарження бездіяльності слідчого чи прокурора одержало законодавче закріплення.

На противагу цьому нормами КПК 2012 року не передбачено право особи, щодо якої внесено відомості про вчинення нею кримінального правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань, оскаржити таке внесення. Тут вбачається звуження прав, оскільки з прийняттям Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003 [11] особа, щодо якої було винесено постанову про порушення кримінальної справи, отримала можливість оскаржити зазначену

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

постанову до суду, цей порядок був закріплений і у нормах КПК 1960 року Законом України від 14.12.2006 року [12].

Проте КПК 2012 року не передбачає винесення постанови про порушення кримінальної справи, досудове розслідування починається після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. У зв'язку з цим необхідно передбачити порядок повідомлення особі про внесення щодо неї відомостей про вчинення нею кримінального правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та надати їй право оскаржити цю дію до слідчого судді.

Погіршенням правового становища особи у кримінальному процесі та звуженням судового контролю є відсутність у КПК 2012 року механізму оскарження законності затримання особи. Частиною 5 ст. 29 Конституції України передбачено, що кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання. Як відомо, норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (ч. 3 ст. 8). Разом з тим, у КПК 2012 року повинен бути закріплений чіткий механізм оскарження до суду (слідчого судді) законності затримання.

До п'ятої групи повноважень слідчого судді, згідно з КПК 2012 року, можна віднести інші процесуальні питання, що потребують неупередженого розгляду: вирішення питань про відводи під час досудового розслідування (ч. 2 ст. 81), вирішення окремих питань щодо зберігання речових доказів і документів (ч. 7 ст. 100), поновлення процесуального строку (ст. 117), встановлення строку для ознайомлення з матеріалами (ч. 10 ст. 290).

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkru.pdf>.

Присутність слідчого судді як неупередженого суб'єкта передбачена при допиті за запитом компетентного органу іноземної держави за допомогою відео- або телефонної конференції (ст. 567 КПК 2012 року), для застосування спрощеного порядку видачі з України необхідна письмова заява особи про її згоду на видачу, оформлена у присутності захисника та затверджена слідчим суддею (ст. 588 КПК 2012 року).

Новою і такою, що потребує спеціальної уваги є ст. 206 КПК 2012 року, яка передбачає загальні обов'язки слідчого судді щодо захисту прав людини, що стосуються забезпечення додержання прав особи, яка тримається під вартою:

- по перше, слідчий суддя зобов'язаний звільнити особу, яку позбавлено свободи без правових підстав для цього. Причому приводом і підставою для з'ясування цього питання є отримання слідчим суддею з будь-яких джерел відомостей, які створюють обґрунтовану підозру, що в межах територіальної юрисдикції суду особа незаконно тримається під вартою;

- по друге, слідчий суддя зобов'язаний перевірити заяву особи, яка під час будь-якого судового засідання заявляє про застосування до неї насильства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі, яким законом надано право здійснювати тримання під вартою осіб, та: 1) забезпечити невідкладне проведення судово-медичного обстеження особи; 2) доручити відповідному органу досудового розслідування провести дослідження фактів, викладених в заяві особи; 3) вжити необхідних заходів для забезпечення безпеки особи згідно з чинним законодавством. Такі ж дії зобов'язаний вчинити слідчий суддя незалежно від наявності заяви особи, якщо її зовнішній вигляд, стан чи інші відомі слідчому судді обставини

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

дають підстави для обґрунтованої підозри порушення вимог законодавства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі. Проте, якщо прокурор доведе, що необхідні дії вже здійснені або здійснюються, слідчий суддя має право не проводити таку перевірку;

- по третє, слідчий суддя зобов'язаний вжити необхідних заходів для забезпечення особи, яка позбавлена свободи, захисником і відкласти будь-який розгляд, у якому бере участь така особа, на необхідний для забезпечення особи захисником час, якщо вона бажає залучити захисника або якщо слідчий суддя вирішить, що обставини, встановлені під час кримінального провадження, вимагають участі захисника.

Зазначені загальні формулювання норм ст. 206 КПК 2012 року потребують конкретизації і роз'яснень для забезпечення їх дієвості.

Таким чином, згідно з КПК 2012 року, для здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні передбачено нового для кримінального процесу суб'єкта – слідчого суддю, який наділяється значною кількістю повноважень. Для чіткості і системності законодавчої регламентації у Главі 3 КПК 2012 року доцільно передбачити спеціальну статтю, яка б визначала процесуальний статус слідчого судді. З метою забезпечення охорони прав осіб при здійсненні кримінального провадження необхідно також до повноважень слідчого судді віднести вирішення питання про проведення примусового освідування особи та передбачити механізм оскарження внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і законності затримання під час досудового розслідування.

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

Список використаних джерел

1. Гловюк И. В. К вопросу о субъекте реализации судебных функций в досудебном уголовно-процессуальном производстве Украины / И. В. Гловюк // Актуальные проблемы уголовно-процессуального права и практика его применения : матер. междунар. науч.-практ. конф. (30 апр. 2009 г.). – Караганда : КЮИ МВД РК, 2009. – С. 49-53.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 року № 2453-VI : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
3. Дикарев И. С. Правосудие и судебный контроль в уголовном процессе: соотношение понятий / И. С. Дикарев // Государство и право. – 2008. – № 2. – С. 45-51.
4. Гловюк І. В. Дозвільна функція суду у досудовому провадженні: порядок реалізації / І. В. Гловюк // Часопис Академії адвокатури України. – 2009. – № 2 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2009-1/09givppr.pdf>.
5. Попелюшко В. О. Функція захисту в кримінальному судочинстві України: монографія / В. О. Попелюшко. – Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2009. – 634 с.
6. Попелюшко В. О. Мала судова реформа та захист прав громадян : навчальний посібник / В. О. Попелюшко. – К.: Кондор, 2006. – 236 с.
7. Маляренко В. Т. Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: монографія / В. Т. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 512 с.
8. Скрипіна Ю. В. Слідчий суддя в системі кримінально-процесуальної діяльності (порівняльно-правове дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

“Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза” / Ю. В. Скрипіна. – Х., 2008. – 20 с.

9. Туманянц А. Р. Слідчий суддя як суб’єкт реалізації судових функцій у досудовому провадженні / А. Р. Туманянц // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 896-901 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11tarudp.pdf>.

10. Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 2011 року № 19-рп/201 у справі за конституційним зверненням громадянина Осетрова Сергія Володимировича щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 55 Конституції України, частини другої статті 2, пункту 2 частини третьої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України, частини третьої статті 110, частини другої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України та конституційним поданням Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо офіційного тлумачення положень статей 97, 110, 234, 236 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 3, 4, 17 Кодексу адміністративного судочинства України в аспекті статті 55 Конституції України (справа про оскарження бездіяльності суб’єктів владних повноважень щодо заяв про злочини) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=165571>.

11. Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року № 3-рп/2003 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120, частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України (справа про розгляд судом окремих постанов слідчого і прокурора) : [Електронний

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=9480>

12. Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо оскарження постанови про порушення кримінальної справи : Закон України від 14 грудня 2006 року № 462-V : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/462-16>.

Сиза Н. П.

Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України

У статті розглянуто повноваження слідчого судді у кримінальному процесі України щодо здійснення судового контролю під час досудового розслідування та надано їх класифікацію. Звертається увага на проблемні питання забезпечення дотримання прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні

Ключові слова: слідчий суддя, судовий контроль, повноваження, кримінальне провадження

Сизая Н. П.

Полномочия следственного судьи по осуществлению судебного контроля в уголовном процессе Украины

В статье рассмотрены полномочия следственного судьи в уголовном процессе Украины по осуществлению судебного контроля в ходе досудебного расследования и произведена их классификация. Обращается внимание на проблемные вопросы обеспечения прав, свобод и интересов лиц в уголовном процессе

▪ Повноваження слідчого судді щодо здійснення судового контролю у кримінальному процесі України / Н. П. Сиза // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2012. – № 2(6) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12snpkpu.pdf>.

Ключевые слова: следственный судья, судебный контроль, полномочия, уголовный процесс

Syza N. P.

Powers of a judicial investigator to exercise judicial control in criminal proceeding of Ukraine

The powers of a judicial investigator in criminal proceeding of Ukraine to exercise judicial control during pre-court inquiry are studied and classified in the article. Attention is attracted to the necessity of enforcing human rights, freedoms and interests in criminal proceeding

Key words: judicial investigator, judicial control, powers, criminal proceeding